
Prilog poznavanju dubrovačkoga zlatarstva XIV. stoljeća

Vinicije B. Lupis

Povjesni arhiv, Dubrovnik

Izvorni znanstveni rad - UDK 739.1 (497.5 Dubrovnik) (091) 13

14. travnja 1997.

Moćnik dubrovačke prvostolnice oduvijek je privlačio svojim bogatstvom razne putopisce na proputovanjima kroz taj udaljeni grad kršćanskog zapada, koji su ostajali zadržani brojem vrijednošću oklopnica moćnika.¹ Moćnik nije bio samo crkvena riznica, već i simbol državnosti Dubrovačke Republike, jer su se u njemu čuvale još sve važnije državno-pravne isprave. U sastavnicama moćnika spoznata su simbolička starodrevnost i potvrda crkvene samostalnosti, nadomještajući metropolitansku dimenziju splitske Crkve posvjedočene na salonitaskim crkvenim saborima. U najodsudnijim trenucima dubrovačke državnosti, godine 1667., kada je izgledalo da je svemu kraj i da stoljetna sloboda nestaje u dimu sagorjelih ruševina nakon potresa i neuhvatljivoj mreži diplomatskih igara velikih sila. Prva briga republici biva sklanjanje moćnika na sigurno, u tvrđavu

Nakon povijesnog istraživanja autor objelodanjuje grupu zlatarskih predmeta iz Dubrovnika, Zadra i s poluotoka Pelješca, koje datira u drugu polovicu XIV. stoljeća, rekonstruira obiteljsko stablo plemićke obitelji Sorento, podrijetlom iz grada Kotora koje ovim radom uvrštava u red mecena XIV. stoljeća, dajući time doprinos našoj spoznaji o tom još nedovoljno poznatom segmentu hrvatske kulturne baštine.

¹Filip de Diversis, Opis Dubrovnika, Dubrovnik, 1983. str. 15., 45., 46. Autor u više poglavlja opisuje pomno čuvanje moćnika u moćnicima dubrovačkih crkava: »Na stupovima iznad bočnih lađa izgrađeni su svodovi, a nad jednim od njih sagrađena je kapelica koja nije toliko lijepa koliko je puna svetosti, jer se u njoj čuvaju moći mnogih svetaca okovane srebrom i, na prvom mjestu, sasvim bijela pelenica u koju je bio povijen. Gospodin naš Isus kao dijete kada ga je primio u ruke prorok Šimun riječima: Sada otpusti slugu svoga, Gospodine itd. Ta se presveta pelenica drži u krisalnom kovčežiću. Kada se baci u vatru ona se usija, a kada se usijana izvadi, postaje bjelja, čistija i ostaje neoštećena. Među ostalim svetim moćima tu se drže i brižljivo čuvaju dvijeruke svetog Vlaha. Na jednoj od njih, o čudesne stvari, jasno se vidi svježa rana od točka sa željeznim šiljcima, rekao bi čovjek da je od jučer...«, S. Skurla, Moćnik stolne crkve dubrovačke, izvješće o drvu sv. Križa, pelenici Isuskrstvoj i ostalijem moćima posvećenijem životom i smrti našega Spasitelja, Dubrovnik, 1968., str. 1. do 20., Autor navodi sve starije pisce koji su se bavili dubrovačkim moćnicima ili su ih usputno spominjali, ako što su, na primjer, bizantski car Konstantin Porfirogenet. Milencije ili domaći povjesničari novijeg doba kao Lujo Vojnović: Dubrovnik jednastorijska šetnja, Zagreb, str. 83.: »Ali biser stolne crkve bez sumnje je

Revelin.² Moćnici su postali i dijelom političke igre habsburške monarhije sedamdesetih godina XVIII. stoljeća, što je u moćima sv. Stjepana kralja ugarskoga gledala potvrdu svojih državnih prava nad malenom hrvatskom državom.³ Tema naše rasprave neće biti moćnici koji su potaknuli međudržavne sporove ili zanimljive političke geste poštovanja jedne druge trgovačke republike,⁴ nego moćnici - darovi pripadnice jedne dubrovačke patricijske obitelji izumrle u drugoj polovici XIV. stoljeća.⁵

U moćniku dubrovačke prvostolnice nalazi se skupina od šest moćnika sv. Andrije Apostola (moćnik ruke sv. Andrije XVI., moćnik glave sv. Andrije LXXIII., moćnik glave sv. Andrije LXXXVIII., moćnik glave sv. Andrije CXXII., moćnik noge sv. Andrije CXLVIII. i moćnik - bista sv. Andrije CLXXIV.).⁶ Sveti Andrija apostol, brat apostola Petra, rodom iz Betsaide, stanovao je u Kafranau- mu na Genezaretskom jezeru, a prvi je od apostola bio pozvan da propovijeda. Propovijedao je po maloazijskoj Bitiniji, Skitiji, Traciji i Grčkoj. Prema predaji, kad su se apostoli razilazili kad je svakome od njih određen dio svijeta gdje će propovijedati evanđelje, Andriji dopadnu sjeverni krajevi sve do današnje Ukrajine. Bio je mučen razapinjanjem na originalno postavljenu križu, što se po njemu zove »Andrijin križ« u gradu Patrasu u južnoj Grčkoj. Osim u Dubrovniku njegove se moći nalaze i u gradu Amalti u južnoj Italiji, glava sv. andrije nalazi se u crkvi sv. Petra u Rimu.⁷

Tema rasprave dvaju moćnika sv. Andrije apostola. Moćnik glave s. andrije Apostola nalazi se u dubrovačkoj prvostolnici pod rednim brojem LXXIII., a u istoj riznici čuva se i drugi moćnik glave sv. Andrije Apostola pod rednim brojem LXXXVIII., uz napomenu da se ovdje nalazi i kratki natpis pisan gotičkom majuskulom, koji glasi: »CAPUT SANTI ANDREEA+«

I. Moćnik obilježen natpisom (visok 13,5. cm, širok 15. cm) u obliku valjka s polukuglom na tjemeu ukrašen je gotičkim mrežicom izvedenim u tehnici »na proboj«, uokolo kojeg teče spomenuti natpis. Zanimljivo je da više moćnika aludira svojim oblikom na onaj glave sv. Vlaha, koji svoj oblik duguje uzoru bizantske carske krune. Ovaj arhaizam možda svjestan i namjeran svakako govori o pomnom čuvanju oblika u dubrovačkoj konzervativnoj sredini kasnijih stoljeća. Biserni niz s iskucanim četverolisnim cvjetnim motivom vodi k frizu peterolisnih vitica, još uvijek romaničke imaginacije, da bi se uski pojas ponovio. Glatku plohu srednjeg polja ispunja šest medaljona s prizorima iz Kristova života. Između njih su smještene tri šesterostrana medaljona s iskucanim grbom plemićke obitelji Sorento (gotički štiti razdijeljen s dvije koso položene grede) i četiri šesterostrana cvjetna ornamenta. Kvadrilogni stupnjevano obrubljeni medaljoni (svi veoma oštećeni željeznim čavlicima) prikazuju: Bičevanje Kristovo, Raspeće, Uskrsnuće, dva istovjetna medaljona s prikazom Navještenja i prikaz Porodenja. Na medaljonu s prikazom *Bičevanja* (širina 3,9 cm.) u sredini je Kristov lik privezan uza stup, ruku upra-

vljenih k nebu, s dva mučitelja. Jedan je mučitelj odjeven u tuniku, nosi prepoznatljivu bradu XIII. stoljeća i udara bičem po obnaženim Kristovim ledima, a drugi mučitelj u rukama drži snop šiba, kojim se sprema udariti. Na glavi nosi ljevkastu kapu, koja je bila sastavni dio židovske obvezne odjeće u srednjem vijeku i znak prepoznavanja članova njihove zajednice. Ovaj bi prikaz stoga bio najstariji poznati prikaz židovskoga srednjovjekovnog odijevanja na zlatarskim umjetninama u Dubrovniku.

Minuciozno izveden reljef *Navještenja* predočuje graciozni iznenađeni lik Marije ruku uzdignutih u čudenju ponad koje je prikaz golubice Duha Svetoga. Ravnovjesno se smjestio elegantni lik arkandela Gabrijela u kontrapostu, odjeven u bogato nabranu tuniku, jednom rukom s upravljenim prstima na rimski blagoslov, a u drugoj s ljiljanom, simbolom čistoće. Između njih se smjestio bokor ljiljana. Profinjenost kompozicije i kakvoća likovnog prikaza odaju visoku razinu umjetničkog ateljea, gdje je matrica izrađena.

Prikaz *Porodenja* pripada romaničkom tipu, koji je još pod snažnim utjecajem pučkog tipa kršćanskog Istoka s ležećim likom Bogorodice koja u prvom planu desnom rukom miluje Krista, smještena na posteljici, okruženo s volom i biokom. U kutu prikaza smješten je usnuli lik sv. Josipa, odjevenog u srednjovjekovno židovsko ruho.

relikvijar, t. j. moćnik, skupljen kroz vjekove i prerazlične zgode od pobožnih Dubrovčana. U kršćanstvu bješe taj moćnik na glasu. Malo se koja crkva na Zapadu mogaše hvaliti većim brojem moći i uzvišenijim čestim Spasiteljeva života kako naša Gospa. Veliki putnici, koji u XVII. i XVIII. vijeku prolazahu Dubrovnikom put Istoka, čudom se čugjahu nad tolikim mnoštvom svetih ostataka. Francuski poslanik Jean de Gontaut Biron koji na prolasku u Carigrad, donese godine 1604. pozdrave Henrika IV. Republici, ostavio nam je o svojoj posjeti relikvijara uzoriti spis«. Mogao bi se nabrojiti još cijeli niz usputnih opisa pisaca na njihovom putu k Istoku ili Palestini i na povratku koji su sa punim pravom ostajali ospnuti Tragom najstarijih dubrovačkih zapisa, SHP 1871988., Split, str. 5-39.

² S. Skurla, o. c. str. 10., »Što se tiče svetijeh moći drugi dan po trešnji narediše, da se kopaju izpod razvalina, i svaka koja se iznagje da se prenese u trgju nazvatu Revelin; predavši nadziranje toga posla, Marinu Kabužiću i Gjuru Bučiću. Za moći svetog Stjepana bilo je lasno; jer kako što smo rekli, kapela u kojoj su stale, ne bijaše pala: sasvijem tijekom ne znamo kako se od 40. moći dvije poginuše, i tako preneseše ih u Revelin samo 38., i komad sv. drva od Križa.«

³ V. Foretić, *Povijest Dubrovnika do 1808.*, drugi dio od 1526. do 1808., Zagreb, 1980., str. 288-293., *Povijesna epizoda kada hrvatsko-ugarska kraljica i rimska carica Marija Terezija izvršila pritisak godine 1769. godine na Dubrovačku Republiku da joj izruči moći sv. Stjepana Ugarskog i povijesne dokumente hrvatsko-ugarskih kraljeva, ostala je zabilježena kao zanimljiv akt presizanja Habsburške monarhije na malenu državu vće u XVIII. stoljeću. Dakako, ovdje je bila riječ o pripremanju političke klime već mnogo prije konačna priključivanja područja Republike godine 1815. davanjem ugarskog i austrijskoga plemstva bogatom pučanskom sloju, kao što su primjerici obitelji Krstelj, Orebić i Bizaro s poluotoka Pelješca i uzimanje za osobnog savjetnika carice Marije Terezije bisku*

1. Moćnici glave sv. Andrije Apostola, Dubrovnik, XIV. st. Moćnik prvostolnice. (foto: B. Gjukić)

pa Anemurije i Srijema Nikole Josipa Đivovića također s poluotoka Pelješca.

⁴ S. Skurla, o. c., str. 11. i 23.

⁵ I. Manken, Dubrovački patricijat u XIV. veku, Izdanje SANU, knj. 340. 1, 2., Beograd, 1960., str. 405-407., J. Lučić, Vlastela kao zemljovlasnici u okolici Dubrovnika (Astoreji do 1366. godine), Istorijski glasnik 1., Beograd, 1966., str. 79. i dalje, Isti, O dubrovačkom patricijatu u XIV. st., Historijski zbornik XVII, Zagreb, 1966., str. 410.

⁶ I. Lentić, Katalog izložbe »Zlatno doba Dubrovnika«, Zagreb, 1987., str. 368-369. Autor donosi fotografiju moćnika LXXXIX. s natpisom, gdje pogrešno čita natpis i pogrešno ga naziva moćnikom sv. Antuna od Nioreje, a ne moćnikom glave sv. Andrije apostola. Don Niko kanonik Gijvanović, Iz dubrovačke povijesti »Soror Pribi de Sorento«, Narodna svijest, br. 15., Dubrovnik, 1932., Isti je izradio posljednji popis riznice (moćnika) dubrovačke stolne crkve, učinjen 7. srpnja 1945. uz pomoć akademskog kipara Petra Pallavicinija, dr. Boža Glavića i dr. Karla Lovca.

⁷ M. Lach, Život svetaca za svaki dan, Zagreb, 1961., str. 40., Grupa autora, Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva, Zagreb, 1985, str. 114.

⁸ Đ. Petrović, Dubrovačko oružje u XIV. veku, Beograd, str. 91., 92., 102., 103., 117., 230., 232.

⁹ C. H. Bianchi, Zara cristiana, Vol. I., Zara, 1877, str. 60., C. Cecchelli, Zara (Catalogo delle cose d'arte e antichità d'Italia), Roma, 1932, str. 51., G. Oštrić, Zlato i srebro Zadra, Katalog izložbe, Zagreb, 1951., str. 25., C. Fisković, Zadarski srednjovjekovni majstori, Split, 1959., str. 123., M. Grgić, Zlato i srebro Zadra i Nina, Zagreb, 1972., str. 160-161., I. Petricoli, Dvije matrikule bratovštine sv. Silvestra u Zadru, Radovi FF u Zadru, 7/1977., str. 148., Isti, Katalog stalne izložbe crkvene umjetnosti u Zadru, Zadar, 1980., str. 71.

Medaljon s prikazom *Raspeća* ikonografski je rađen po ranogotičkoj shemi. Raspeti Krist u grču izvinutih nogu okosnica je prizora, a postrance se nalaze likovi sv. Ivana i Bogorodica koji proživljavaju muku Gospodnju. Prikaz *Uskrsnuća* izuzetno je zanimljiv, jer ćemo ga naći i na jednom drugom moćniku iz grada Zadra. Uskrsli je Krist prikazan u trenutku trijumfalnog izlaska iz groba - sarkofaga s narebrnjima (kasnoantički sarkofag), a uokolo su poglela tri usnula vojnika. Lijevi je vojnik odjeven u pancirnu košulju s gornjim haljetkom, što je uveden u Svetoj Zemlji radi zaštite od sunca i kacigu tipa lonca, sjevernjačkog podrijetla a u ruci mač križnjak tipična oblika za prvu polovicu XIV. stoljeća. Druga dva vojnika odjevena su također u pancirke, s tim da se desni lik oslanja o štit mediteranskog tipa.⁸ Zadarski medaljon nalazi se na tijari moćnika sv. Silvestra pape, koji su izradili kotorski zlatari Melša i Radoslav godine 1367.⁹ Kotorski su zlatari na zanimljiv način nanovo interpretirali dubrovački prikaz. Očito je da su u svojoj *botheği* posjedovali istrošenu istovjetnu matricu, jer je dubrovački medaljon vjerojatno nešto kasniji po svojem nastanku, što ćemo potvrditi u kasnijoj raspravi. Dimenzije posve odgovaraju (3,9 cm.) kao

2. Detalj moćnika sv. Andrije Apostola - Navještenje. (foto: B. Gjukić)

3. Detalj moćnika sv. Andrije Apostola - Porođenje. (foto: B. Gjukić)

4. Detalj moćnika sv. Andrije Apostola - Bičevanje. (foto: B. Gjukić)

5. Detalj moćnika sv. Andrije Apostola - Raspeće. (foto: B. Gjukić)

6. Detalj moćnika sv. Andrije Apostola - Uskrsnuće. (foto: B. Gjukić)

i stupnjevani okvir. Krist je istovjetnih dimenzija, ali rustificirane obrade, tvrdih nabora odjeće i nabubrelih detalja tijela. Budući da se nije mogao smjestiti lik središnjeg vojnika, on je uklonjen, a ostala su samo sitna izbočenja - naznake krajolika. Prazninu je nadomjestio izljebani sarkofag, a bočni su likovi vojnika prerađeni. Lijevi je vojnik odjeven u pancirku i ima *celveriju* - kapu polusferična oblika, od željeza ili čelika, koja je pokrivala samo tjeme glave. Inače *cervelerija* je uvedena u drugoj polovici XII. stoljeća u vrijeme Fridriha I. Barbarosse, a u hrvatskim je krajevima bila također raširena i tijekom XIII. i XIV. stoljeća. Desni je vojnik nešto prerađen vojnik dubrovačkog predloška i odmaknut 30%. Vojnici su odjeveni u odjeću i oklope po europskoj modi kasnog XIII. i ranog XIV. stoljeća, a i stilski posve odgovaraju tome vremenu. Na temelju stilskih karakteristika valjalo bi tražiti podrijetlo matrica u francuskome gotičkome krugu. Dubrovački je zlatar raspolagao izvornim matricama i većim repertoarom iste serije, jer su kotorski zlatari raspolagali samo još jednom istrošenom matricom Krunjenja Gospina. Teško vjerovati da Melša i Radoslav ne bi upotrijebili gotove likovne prizore na zadarskoj umjetnini, a ne ponavljali iste prikaze.

Kolanje matrica bilo je, zasigurno, potaknuto brojnim kulturnim, gospodarskim i političkim vezama Dubrovnika, Kotora i Zadra s Francuskom preko hrvatsko-ugarske kraljevske kuće francuskog podrijetla Anjou. Brojni su se Hrvati tada školovali u Francuskoj, a hrvatsko-ugarski kralj Ljudevit I. naručio je deset galija godine 1364. u francuskoj pokrajini Provansi. Iz Francuske su pristizali brojni bogato iluminirani rukopisi, koji se i danas čuvaju u riznicama Hrvatske, što odišu istovjetnim likovnim govorom kao i naši medaljoni. Najljepši primjer za to je *Biblia Sollemnis Ecclesiae Cathedralis Zagrabiensis*, iluminirani rukopis iz XIV. stoljeća, nastao u sjevernoj Francuskoj pod utjecajem ateljea Honore'a i Jeana Pucellea. Taj rukopis zrači blizinom uzora, stilizacijom krajolika, impostacijom likova, koji

govore o istovjetnom likovnom izvoru i uzoru sa zadarskim i dubrovačkim reljefima. Središnji inicijal ima 47 medaljona istog oblika s našim, govori o složenom ikonografskom repertoaru, kakav do sada nije zabilježen na hrvatskome priobalju, stoga nam posezanjem u traženju paralela s brojnim minijaturama načeme pomisao o importu matrica. Primjer odijevanja sv. Josipa u židovsko srednjovjekovno ruho nije do sada uočen u djelima hrvatskih srednjovjekovnih umjetnika, koji biblijske likove odjevaju u suvremeno hrvatsko ruho ili po uvezenim predlošcima antičkih uzora, većinom bizantske tradicije. Tako se upravo isod niza medaljona smjestio mrežasti reljef koji je odijeljen bisernim nizom od pojasa ispunjenog s dva niza trolista. Donji je dio moćnika posve gladak. Na cijelom je moćniku sačuvana izvorna pozlata, tamnog odsjaja.

II. Drugi moćnik glave sv. Andrije Apostola nešto je veći, ali je po izradbi sasvim istovjetan prije opisanom. Na tjemenu moćnika nalazi se mrežište uokolo kojeg teče natpis pisan gotičkom majuskolom: »CAPVT. SANTI. ANDREE. APLI+«. Tipično gotički motiv vitica vinove loze zamijenio je stariji motiv romaničkih peterolista, obrubljen bisernim nizom. Durgi je pojas ispunjen stiliziranim cvjetnim ornamentom na punciranoj podlozi. Središnji pojas moćnika ispunjen je sa šest červeroluknih medaljona s prikazima iz Kristova života, šesterolisnim iskucanim ornamentima i grbom obitelji Sorento. Medaljoni s prikazima iz Kristova i Gospina života prikazuju: Uskrsnuće, Porođenje, Bičevanje, Raspeće, Navještenje i posebno riješeni prikaz Agnus Dei. Aplicirani apokaliptični Jaganjac Božiji, kao

¹⁰ Povijesni arhiv u Dubrovniku (dalje PAD), Test. not. 1348-65., knj. 5. str. 239/2.

¹¹ O. c. str. 239/2.

¹² O. c. str. 239/2., V. Taljeran, Zrnca za povijest Stona, Dubrovnik, 1935, str. 104.

¹³ PAD, Test. not. 1348-65., knj. 5. str. 282.

¹⁴ PAD, Test. not. 1348-65., knj. 5. str. 326.

simbol Euharistije i zoomorfni prikaz Krista duhovno povezuje liturgijsku namjenu i oblik ovoga liturgijskog predmeta, ali likovno svojom rustičnošću odudara od cijeline. Prikazi na medaljonima svojom visokom likovnom kakvoćom posve odudaraju od ostalih detalja, osim biljnih motiva, koji su iskucani po importiranim matricama. Ispod medaljona pričvršćena je pozlaćena srebrna traka s iskucanim arhaičnim kružnim ornamentom. Donji dio moćnika prekriven je mrežnatim motivom i dvostrukim nizom trolista (kao na prethodnom moćniku) s razlikom, što se uz donji rub nalazi iskucani natpis, pisan gotičkom majuskulom: »+SOROR. PRIBI. RVSCONIS. DE. SORENTO. FECIT. HOC. CAPVT. QVAM. DEVS. PERDVCAT. AD. VTIAM. ETERNAM. AMEN+«

(»REDOVNICA PRIBA (PRIBUŠA) KĆI RUSKOVA IZ OBITELJI SORENTO DALA JE NAPRAVITI OVU GLAVU, NEKA JE BOG POVEDE U VJEČNI ŽIVOT. AMEN«.

Upravo je ovaj natpis riješio preciznu dataciju moćnika, ali i drugog moćnika koji je dala izraditi ista zakladiteljica. To je moćnik noge sv. Teodora i Eustahija, koji se čuva među drugim u dubrovačkoj prvostolnici, pod rednim brojem CIX. Izrađen je od srebrnog lima u obliku noge, a ukrašen je pojasom s iskucanim ornamentom vinove lozice, koji je iskucan po istoj matrici kao i na moćniku noge sv. Nereja XLVII. i na moćniku ruke XL. iz iste riznice. Na goljenu se nalazi srebrna pločica s otvorom uložnice s moćima u obliku gotičke monofore, oko koje teče natpis: »RELIQUIE S. TEODORI. S. EVSTACII. MR.« Na vrhu moćnika noge nalazi se reljef anđela s dva grba plemićke obitelji Sorento i natpisom koji teče uokolo: »SOROR. PRIBI. RUSCONIS. DE. SORENTO. FECIT. FIERI.«

Moćnik je dug 37 cm, a dužina stopala realistično prikazanog u šiljatoj crevljici jest 25. cm., širine 7,5 cm.

Naposlijetku se postavlja više pitanja i o dataciji, ali i o samoj obitelji de Sorento, koja je u tijeku XIV. stoljeća bila jedna od bogatijih patricijskih obitelji, raspoložuci znatnim

financijskim kapitalom i poduzimajući veće trgovačke pothvate. U kulturnu baštinu grada Dubrovnika, koju je obogatila ta drevna patricijska obitelj, spada i natpis iz klaustara dominikanskog samostana, što se nalazi nedaleko od glavnih vrata samostana, a klesani glasi:

»S.D. MARINO/
DE. SORENTO/
CVM. OMNIBVS/
SVIS...C""LVI" "

Gore spomenuti Marin de Sorento bio je nezakoniti sin Nale de Sorento, a sastavio je svoju oporuku 3. srpnja 1363. godine u Dubrovniku, iz koje doznajemo da je bio oženjen dvaput, i to prvi put Stanom iz obitelji Valetić, a drugi put stanovitom Petrom.¹⁰ U svojoj oporuci ostavlja: »vigne in Concheto, Gravosa in Giupana«* Spominje nećaka svojeg Bogdana, nekog Domagnu, Pribca Utolchica, Nicha di Biele, Domenika Svetignu, Don Andra de Ressa i Pasqua de Dvorovich.¹¹ Prezime Sorento - Xorento spominje se u Liber Reformationis (Tom. V.), kao i ranije još godine 1283. Godine 1364., 19. lipnja spominje se oporuka neke pokojne Jelene žene Gjivoje de Sorento, a o toj će osobi iz obitelji Sorento poslije biti više riječi. Njezinom mužu Gjivu de Sorento godine 1347. bilo je dopušteno da može prodati 16 ili 17 vjedara vina u Stonu, plativši carinu od 25 dukata.¹²

Nešto ranije, 8. svibnja 1348., spominje se oporuka Drasse »uxor de Ruscho de Sorento« iz obitelji Martinušića (Martinussio) i tu se govori o nekom Pieru de Beugielo »mio chunado«. ¹³ Stane »uxor de Blasio de Sorento« u svojoj oporuci sastavljenoj u travnju godine 1350. spominje svojeg muža Blaža, možda brata spomenutog Ruska.¹⁴ U jednoj ispravi spominje se da je godine 1352., 18. svibnja, gospodin Russinus (u povijesnim se vrelima javlja različito pisanje ovoga osobnog imena kao Russinus, Rosinus, Rssinus, Rusio, Ruscus) de Sorento ostavio vrh svog bića svojoj ženi Draži, kćeri Nikolice Martinušića koji joj je u potpunosti isplatio miraz od 800 perpera.¹⁵ Još uvijek 25. lipnja

1365. spominju se žive kćeri Ruska de Sorento: Nikoleta žena Mihovila Bobaljevića (Michaelis de Bobalio) i Parvula (Pribe) žena Gjiva Paskova Đorđevića.¹⁶ Rusko de Sorento spominje se 4. prosinca 1364. u obiteljskim odnosima s Lukom de Buča (Bucha).¹⁷ Bella, žena Nale de Sorento, ostavlja određenu svotu novca svojoj kćeri Parvi u svojoj oporuci sastavljenoj 13. prosinca 1325.¹⁸ Isto tako, Tissa kćer Gjiva (Chive) de Sorento, ostavlja u svojoj oporuci sastavljenoj 1. prosinca 1348. određenu količinu novca za sv. mise.¹⁹ Jelena, žena Gjiva de Sorento (Hiele uxor Give de Sorento), sastavila je svoju oporuku 14. rujna 1361., u kojoj ostavlja: »Ancora ala filia de Russca de Sorento in Punncele pp.x. (deset perpera)«. ²⁰ Ovdje je riječ o zakladateljici moćnika Pribi, a njezina tetka još je na životu 21. travnja 1363., da bi se potom 19. lipnja 1364. spominjali njezini nasljednici, što znači da je Jele de Sorento u međuvremenu umrla.²¹ Časnoj sestri Pribi (Pribussi) de Sorento iz samostana klarisa (Punncele) ostavlja Nikola Andrijim Sorgo deset perpera, a isti iznos ostavlja i Stjepan Sorgo »sorelli Pribi«. ²² Mence Petrov de Mence 20. svibnja 1363. ostavio je Rusku de Sorento tri perpera, a Cine de Sorento četiri perper.²³ Ruskova kći Nikoleta i sestra klarise Pribe izjavila je 25. siječnja, 1355. da je od svog oca Ruska primila sve što joj pripada i što bi joj moglo pripasti.²⁴ Ruskova žena Draže sastavila je oporuku 8. svibnja, 1348. gdje spominje svojega muža Ruska i kunjada Piera de Bangela.²⁵ Ruskova i Dražina kćer Nikoleta, žena Mihovila Bobaljevića, u svojoj oporuci sastavljenoj 6. ožujka 1371. ostavlja svojoj sestri klarisi: »...me sosor Pribe« 55.26 perpera. Nikoleta Blaževa de Suck ostavlja u svojoj oporuci, sastavljenoj 6. lipnja, 1363.: »Item lasso a Pribi fili Rusco de Sorento...« određenu svotu novca.²⁷ Pribin otac Rusko de Sorento 27. rujna, 1359. godine izabran je za jednog činovnika »ad cecham«. U razdoblju od godine 1356. redovno je bio član Vijeća umoljenih, također obnosi mnogobrojne dužnosti, kao i ranije spomenuto mjesto kontrolora dubrovačke kovnice. Rusko de Sorento iskazao je svoje neslaganje u pogledu mjera i politike Malog Vijeća. Tako je njemu i zetu mu Gjivu Đorđiću izričito naredeno: »...quatenus sub pena y perpororum centum non audent nec debeat loqui per sint male capten vel male ordinate, aliquid de partibus captis in consiliis quod sint male capte vel male ordinate, sed si sibi videbitur aliquid recordari pro bono civitatis, quod possit venire ad dictum rectorem et ad consilia recordari et dicere opinionem suam.«²⁸ Isti Rusko de Sorento, otac klarise Pribe spominje se mrtav 21. travnja 1363., prigodom čitanja oporuke, tada Jela udova Gjiva de Sorento traži da joj se isplati 217. perpera, što joj je bio obećao pokojni Rusko. Tada je rektor pozvao izvršitelje oporuke pokojnog Ruska: Nikolu Saraku, Vita Benju i Vita Restića da isplate dug. Valja znati da je spomenuta Jela dvije godine ranije, točnije 1361. godine u vrijeme ratnih zapleta dobila 310. perpera odštete za njen porušeni »castrum« odnosno »castello«, koji se nalazio van gradskih zidina.²⁹

Po sastavljenoj oporuci kuća Ruska de Sorento trebala se prodati, a prodaja kuće u seksterijeru sv. Marije izvršena je tek 7. svibnja 1389. godine i to Milutinu Pribojevu (Milutinu de Priboe), a izvršitelji su bili: Luka Bona i Petar Saraka.³⁰ Iz povijesnih vrela poznato je da je Milutun Pribojev bio punac zlatara nastavio godine 1388. izradivati veliku srebrnu reljefnu palu za glavni oltar franjevačke crkve.³¹ Klarisa Priba, kako znamo, imala je tri sestre: Parvulu (Perva, Parva), Nikoletu i časnu sestru Unu, prva je bila udana za vlastelina Mihovila Bobaljevića, a druga prvi puta za Jurja Đorđića i drugi put za Benešu de Beneša (Benessa de Benessa).

Patricijski rod Sorento, koji se u povijesnim vrelima javlja sredinom XIII. stoljeća, svoje korijene vuče iz grada Kotora. Rodonačelnik je stanoviti Rusko (Rossinus) Sorento, koji se godine 1283. spominje sa svojim sinom Blažom (Blassiusom). Neki »Nicolaus de Sorento, nobiles civis«, spominje se, doduše, već ranije, zapravo godine 1228. u jednoj dominikanskoj ispravi, ali u njezinu je autentičnost posumnjao i Tadija Smičiklas. Obitelj se javlja razmjerno kasno u krugu dubrovačkih patricijskih rodova, bar pod ovim oblikom prezimena, ali postoji otvorena mogućnost da je obitelj opstojala pod nekom drugom inačicom prezimena ili da je bila samostalan rod. Kako je vidljivo iz povijesnih vrela, u obitelji se s naraštaja na naraštaj prenose ista imena Rusko (Blaž, s djeda na unuka kod muških članova obitelji, a kod ženskih članova obitelji uvriježila su se imena Nikoleta i Pribe. Ova pojava o prijenosu osobnih imena na ascedente sasvim je uobičajena za srednjovjekovna razdoblja, a patricijat će mnogo ljubomornije njegovati, negoli što će to biti slučaj kod pučana. Stoga će antroponomija umnogome pomoći u rekonstrukciji obiteljskog stabla i veza s mnogim drugim patricijskim rodovima: Gučetićima, Menčetićima, Martinušićima, Benešama i Sorkočevićima. U obitelji Soronto karakteristična je učestalost hrvatskih umena uz romansko prezime, što bi možda moglo svjedočiti o većoj jakoj kroatizaciji u ovoj patri-

¹⁵ PAD, Div. not. 1362-70., knj. 8. str. 158/v.

¹⁶ PAD, Test. not. 1348-65., knj. 5. str. 274/a, v.

¹⁷ PAD, Lib. Refo. knj. 22/2., str. 9/a.

¹⁸ PAD, Test. not. 1324-48., knj. 4. str. 19/v.

¹⁹ PAD, Test. not. 1348-65., knj. 5. str. 13/a.

²⁰ PAD, Test. not. 1348-65., knj. 5. str. 139. a/v.

²¹ PAD, Div. not. 1362-70., knj. 8. str. 32/a.

²² PAD, Distr. test. 1362-68., knj. 7., str. 100/a.

PAD, Test. not. 1348-65., knj. 5. str. 113/v.

²³ PAD, Test. not. 1348-65., knj. 5. str. 294/a.

²⁴ PAD, Div. not. 1352-58., knj. 7. str. 84/a.

²⁵ PAD, Test. not. 1348-65., knj. 5. str. 49/a.

²⁶ PAD, Test. not. 1365-78., knj. 6. str. 99/v.

²⁷ PAD, Test. not. 1348-65., knj. 5. str. 184/v.

²⁸ I. Manken, o. c., str. 406.

²⁹ O. c. str. 405-407.

³⁰ C. Fisković, Dubrovački zlatari od XIII. do XVII. stoljeća SHP/I., Split, 1949., str. 202.

³¹ PAD, Div. canc. 1388-1436., knj. 28., str. 18/v.

³² PAD, VEND. canc. 1371-82., knj. 3. str. 62. a.

³³ O. c. str. 62. a.

cijskoj obitelji. Inače, ovaj je rod bio u obiteljskim vezama s cijelim nizom najstarijih vlasteoskih rodova, pa stoga nije čudno da klarisi Pribi ostavljaju određene svote novca: Nikoleta, žena Vlaha Lukarevića - 6. pp., lipnja godine 1363., Nikola Andrijin Sorkočević - 8. pp., lipnja 1364., Pavao de Bauxele - 17. pp., srpnja 1372. i Tissa žena Mihovila Troguriano - 20. pp., (nečitljiva nadnevk).³²

Klarisa Priba bila je živa 17. srpnja, 1371. i to je zasad posljednja vijest o rečenoj zakladateljici moćnika iz dubrovačke prvostolnice. Najdugovječniji član obitelji Sorento od onih koje pratimo, zasigurno je Parva kćer Ruskova, koja se posljednji put spominje 23., lipnja godine 1410.³³ Ova možda najmlada sestra, nadživjela je sve članove obitelji, pa vjerojatno tako i svoju sestru klarisu Pribu iz samostana sv. Klare (in Pincellis, in Puncelle).³⁴

Nakon pokušaja ustanovljavanja međusobnih odnosa unutar obitelji i obiteljskoga stabla, valja se osvrnuti i na prve spomene obitelji Sorento iz XIII. stoljeća, koja je vezuju za grad Kotor.³⁵ Zacijelo, obitelj Sorento vuče podrijetlo od nekog Rossinusa (Ruska) de Sorento, koji se 1283. spominje sa sinom Blassiusom, kako smo već rekli.³⁶ Romanski oblik prezimena i već kroatizirana imena govore o snažnoj i nezaustavljivom procesu pohrvaćivanja romanskog Dubrovnika.³⁷ Obitelj je također bila u rodbinskim vezama, od kojih neke vuku korijene iz toga grada s još prisutnom romanskom komponentom.³⁸

Ovo opširnije izlaganje o rodbinskim odnosima pomoći će u kasnijemu boljemu vremenskom određenju nastanka umjetnina, kao i traženja mogućih komparacija stilskog određenja unutar korpusa do sada objavljenih umjetnina izradenih od plemenitih metala. Uzevši u obzir do sada utvrđene povijesne činjenice, moglo se zaključiti da bi se posljednji spomen klarise Pribi, u nama dostupnim povijesnim vrelima, može uzeti kao vremenski medaš (aute quem), kada bi mogli smjestiti nastanak moćnika, dakle šezdesetih ili sedamdesetih godina XIV. stoljeća. Kako ćemo vidjeti i nastanak srodnog zadarskog moćnika pada

upravo u to isto vrijeme koje smo hipotetički ograničili rekonstrukcijskom metodom obiteljskoga stabla obitelji Sorento.

Zavjetna formula, koja govori da se moćnik radi za spas njezine duše sasvim je uobičajena za darodavca koji je još uvijek živ, a slične formule nalazimo na: moćniku ruke sv. Asela iz Nina koji je dao izraditi hrvatski ban Pavao Šubić za dušu svog brata kneza Jurja (nadneven je između 1309. i 1311. moćniku noge sv. Asela iz godine 1309. koji se također čuva u Ninu da ne nabrajamo dalje, moćniku sv. Izidora iz zadarske riznice.³⁹ Paralelnih primjera s votivnim natpisima na oklopnicama moćnika mogao bi se naći još cijeli niz u riznicama dalmatinskih prvostolnica i samostana. Stoga naši primjeri nisu usamljeni, niti se svojom formulom razlikuju od ostalih, već se uklapaju u fundus srednjovjekovnog latiniteta visokog duhovnog i umjetničkog dosegga u jedinstvu s tadašnjim zapadnoeuropskim kulturnim krugom. Unutar samog grada Dubrovnika likovne paralele, a i blizak vremenski nastanak moglo bi se povući s više moćnika glava raznih svetaca iz riznice dubrovačke prvostolnice. Vremenski je bliska bista - moćnik sv. Silvestra pape iz Zadra (36,5 x 23,8 x 19), koji je po povijesnim vrelima nadneven 15. VII. 1367. kada ga je u ime bratovštine sv. Silvestra naručio plemić Kolan Benja. Istodobno s bistom izradena je i mitra (22 x 17 x 16,5) s ukrasnom vrpcom i četiri medaljona (dva s prikazom Uskrsnuća i dva s prikazom Krunjena Gospina), da bi godine 1402. bili prerađeni u tijaru.⁴⁰ Inače ikonografski motiv Krunjena (lat. coronatio B. Mariae Virginis) nastao je na osnovi legende koja potječe iz Francuske, a ikonografska inačica gdje sjedeći Krist kruni sjedeći Gospin lik potječe iz XIII. i XIV. stoljeća.⁴¹ Po mišljenju Marijana Grgića, na poprsju su u stilskom pogledu vidljiva tri različita sloja, a u tehničkom smislu bar dva, ali vjerojatno također tri. Prvome sloju pripada glava sveca. Rijedak i zanimljiv motiv trake s ažuriranim motivom ima još izrazite romaničke osobine. U drugi sloj spada kalota na tjemenu, mitra koja je poslije prerađena u tijaru, i šuplje podnožje visoko oko 6.5 cm. Glavna je odlika izrezan ukras s motivom lozice, čudovišnim životinjama i evandeoskim simbolima, što se znatno podudaraju s ukrasima na poklopcu škrinjice sv. Krševana i sv. Kvirina iz Zadra iz godine 1326. Kalota je izradena kao poklopac koji se može otvoriti, a mitra je arhaična oblika. Podnožje ima jednostavne ukrase izradene na proboj, ali sve izgleda dosta dosta arhaično. Po stilu se taj sloj datira u prvu polovicu XIV. stoljeća, a treći sloj čini preradba mitre u tijaru, što je nadneveno natpisom koji je urezan u donji, najširi vijenac koji teče glatko oko negdašnje mitre. Godine 1402. mitra je prerađena u tijaru i među dodacima su, po istom autoru, tri ljljanske krunice i četiri medaljona s prikazima Krunjenja i Uskrsnuća.⁴² Posve je suprotna mišljenja Ivo Petricioli koji cijeli moćnik s mitrom datira u godini 1367. i odbacuje raniji nastanak moćnika kao neutemeljen. I četiri medaljona također datiraju istodobno s nastankom moćnika, a ne kasnijom intervencijom.⁴³ Tvr-

³² O. c. str. 62. a.

³³ Notitie anales ragusini anonymi, Zagreb, 1883., str. 159. Među dubrovačkim patricijskim rodovima spominje se i obitelj Sorento (Sorrente) de Cattaro godine 1356.

³⁴ I. Manken, o. c., str. 405.

³⁵ I. Manken, o. c., str. 405.

³⁶ I. Manken, o. c., str. 405.

³⁷ C. F. Bianchi, *Zara cristiana*, vol., Zara, 1897., str. 250., C. Fisković, *Zadarski srednjovjekovni majstori*, Split, 1959., str. 123., M. Grgić, *Zlato i srebro Zadar i Nina*, Zagreb, 1972., str. 166-167., I. Petricioli, *1000 godina umjetnosti u Zadru*, Zadar, 1988., Na omotu knjige nalazi se tijara sv. Silvestra s oba medaljona iz serije, te na str. 78. i 79. velike fotografije u boji biste i tijare. Isti, *Od ranog kršćanstva do baroka*, Katalog izložbe »Sjaj zadarskih riznica«, Zagreb, 1990., str. 319-320.

³⁸ I. Petricioli, *Od ranog kršćanstva do baroka*, Katalog izložbe..., Zagreb, 1990., str. 319-320.

³⁹ Grupa autora, *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, Zagreb, 1985., str. 368-369.

⁴⁰ M. Grgić, *Zlato i srebro Zadra i Nina*, Zagreb, 1972., str. 160-161.

⁴¹ I. Petricioli, *Katalog Stalne izložbe crkvene umjetnosti u Zadru*, Zadar, 1980., str. 70.

7. Bista - moćnik sv. Silvestra, Zadar, riznica katedrale, Melša i Radoslav iz Kotora, 1367. god. (foto: S. Kotlar)

dnje Ive Petriciola bit će potvrđene kod dubrovačkih primjera. Upravo dubrovački precizno datirani moćnici, sačuvani u izvornu obliku, potvrđuju autorsko kotorskih zlatara na zadarskom moćniku i u slučaju da su oni preradili stariji romanički moćnik, što osobno ne smatram vjerodostojnim nego već da su oni izradili novi moćnik u jednom arhaičnome stilu. Ovo djelo kotorskih zlatara Melše i Radoslava ukrašeno je sa samo dva medaljona iz istog ciklusa. Kako se već ranije reklo, kotorski zlatari posjedovali su samo dva predloška iz ciklusa s prizorima iz Kristova i Gospina života, za razliku od dubrovačkih moćnika. Oba zadarska prikaza mnogo su lošije kakvoće.

⁴⁴ Fisković, Zadarski srednjovjekovni majstori, Split 1959, str. 107-131.

⁴⁵ Škrinja sv. Šimuna u Zadru, Zagreb, 1983., str. 2.

⁴⁶ I. Petricioli, Isti, (kao u bilj. 43.), str. 72. Tu je pod kataloškim brojem 42. prikazan križ, koji je iskivan po istim matricama kao i križ iz Stonske Dube i Dubrovnika. Ova dva križa nisu do sada objavljena.

⁴⁷ V. Lupis, Liturgijsko srebro otoka Mljeta od XII. do XVII. stoljeća, Priopćenje sa simpozija »Prirodne značajke i društvena valorizacija otoka Mljeta«, Zagreb, 1995. str. 644-645.

⁴⁸ O. Urban Talija, Donosi detaljan vanjski u nutrašnji opis Inventara iz 1335. godine, List dubrovačke biskupije, br. 1., Dubrovnik, 1908., str. 7.

Uskrsnuće Kristovo slobodna je preradba dubrovačkoga prikaza, iskucanog po kvalitetnoj matrici, a prikaz Krunjena na istom moćniku sv. Silvestra različite je kakvoće. Povezanost Zadra i Dubrovnika na polju zlatarstva XIV. stoljeća nije posvjedočena samo u ovome primjeru nego je ona znatno šira.⁴⁴ Stoga ne bi trebalo eksplicite povezivati dubrovačke moćnike s radom kotorskih zlatara, makar postoje sličnosti i razlike, koje se osjećaju u romaničkome likovnom jeziku, zra razliku od dubrovačkih, koji su izrazito gotički. Budući da ne raspolažemo s dovoljno podataka i ta pretpostavka ostaje otvorena o mogućnosti autorstva Melše i Radoslava dubrovačkih moćnika. Kao kuriozum valja se osvrnuti na glasovitu zadarsku umjetniku Škrinju sv. Šimuna Bogoprimeca, koju je izradio Franjo Antunov iz Milana u vremenu od godine 1377. do 1380. po narudžbi hrvatsko - ugarske kraljice Elizabete Anžuvinke, i to na motiv vinove lozice koja uokviruje svečev lik na poklopcu, koji je vrlo blizak onome na dubrovačkom moćniku glave sv. Andrije apostola, što samo potvrđuje našu pretpostavku o vremenskom određenju.⁴⁵ Na području Dubrovnika i Stona čuva se više vrlo kvalitetnih umjetnina izrađenih od plemenitih kovina. Iz sela Dračevca kraj Zadra potječe ophodni križ iz XIV. stoljeća, s ikonografijom likova još uvijek čvrsto vezane za bizantsko-romaničke korijene. Na križu s prednje strane prikazani su raspeti Krist, Bogorodica, sv. Ivan, orao i arkandel s knjigom, a na suprotnoj strani nepoznati svetac simbol evanđelista. Po istovjetnim kalupima iskivani su i križevi iz crkve sv. Nikola u Dubi Stonskoj na poluotoku Pelješcu i samostana Male braće u Dubrovniku. Kao i zadarski primjeri, pelješki i dubrovački križevi izrađeni su od pozlaćenoga bakrenog lima. Pelješki križ ponavlja sve likove kao i zadarski, ali zato dubrovačkom nedostaju likovi Krista, sv. Ivana i Bogorodice.⁴⁶

Najljepši primjer širenja kalupa - matrica za križeva i ostale liturgijske predmete jest ophodni križ iz crkve sv. Ane u Malom Stonu koji je nastao po istim kalupima kao i križ iz crkve sv. Vlaha iz Babina Polja na otoku Mljetu, križ iz crkve sv. Trostva na Šumetu kraj Dubrovnika, likovi arkandela na moćniku noge sv. Pankracija iz dubrovačke prvostolnice, koji je stajao 80 perpera i nastao je poslije godine 1371. te ophodni križ iz crkve sv. Šime u Zadru.⁴⁷ Brojnost varijanti matrica, njihova kakvoća i ikonografski složeni prikazi prednjače pred zadarskim primjerima,

svjedočeći o gradu Dubrovniku, kao centru zlatarstva i ukrštanja likovnih putova i širenja matrica. Sve spomenute umjetnine iz XIV. stoljeća najzornije ilustriraju umjetničke veze dvaju gradova - srednjovjekovnih komuna koje je povijesna sudbina u mnogočemu povezala, ali i novi način praćenja prijenosa zlatarskih iskustava. Svakako, valja se osvrnuti da se sva tri dubrovačka moćnika, ne nalaze u najstarijem danas sačuvanom inventaru moćnika iz godine 1335., a neodređena navođenja inventara moćnika samostana klarisa sv. Klare iz Dubrovnika pružaju mogućnost tvrdnje da moćnici potječu iz samostana, gdje su živjele dvije sestre iz patricijske obitelji Sorento u drugoj polovici XIV. stoljeća.⁴⁸ Svim gore izrečenim povijesnim potkrepanjima i poredbama sa srodnim umjetninama naši se moćnici mogu vremenski smjestiti u šesto ili najkasnije sedmo desetljeće XIV. stoljeća. Dubrovačka plemkinja Priba Ruskova de Sorento uvrstila se tako u uski krug nama danas poznatih zakladnika i svojom bogatom zakladom postala sudionikom u stvaranju umjetničkog djela obogativši hrvatsku likovnu baštinu XIV. stoljeća, zanimljivom širenjem matrica unutar radionica kotorskih zlatara Melše i Radoslava i moguće radionice nepoznata dubrovačkog majstora, koji je nabavljao matrice vjerojatno iz francuskoga kulturnog kruga. Konačno, dubrovačkim moćnici potvrdili još jednom i autorstvo kotorskih zlatara na bisti i tijari sv. Silvestra u Zadru, govoreći o bujnom kulturnom životu hrvatskoga srednjovjekovlja XIV. stoljeća.

8. Mitra - tijara biste sv. Silvestra, Zadar, riznica katedrale prerađena 1402. godine. Melša i Radoslav iz Kotora, 1367. godine. (foto: S. Kottlar)

Taj se inventar čuva u Povijesnom arhivu u Dubrovniku No.ro. I/XIV., U broju 2. na str. 9. Lista dubrovačke biskupije od iste godine cjeloviti tekst povijesnoga vrela. Kanonik Stjepan Skurla u svojoj knjizi o moćima dubrovačke prvostolnice (godina 1868.) ne donosi popis, ali ga usputno spominje, te ne navodi popise ostalih samostana, to jest njihovih riznica, izuzevši crkvu sv. Stjepana, čiji moćnik poput ostalih je pridružen moćniku prvostolnice poslije godine 1667. U PAD čuva se više popisa moćnika iz XVIII. i XIX. stoljeća: XIV/37., De nonnullis sacris Ragusae reliquis, XIV/40, Sacrae reliquiae quae in ecclesia cathedrali Rhacusina servantur sedulo recensitate anno domini MDCCCXLIV., XIV/35., Elenco delle Reliquie e quadri alla cattedrale.

9. *Detalj tijare sv. Silvestra s medaljonom Uskrsnuća*

10. *Detalj tijare sv. Silvestra s medaljonom Krunjenja Gospina*

11. *Detalj biste - moćnika sv. Silvestra s medaljonom Krunjenja Gospina*

12. *Detalj tjemena biste - moćnik sv. Silvestra s prikazom bika sv. Luke*

13. *Detalj mitre - tijare sv. Silvestra s reljefom orla (foto: S. Kotlar)*

V. B. Lupis

TOWARDS A BETTER UNDERSTANDING OF THE DUBROVNIK GOLDSMITHS OF THE 14TH CENTURY

On the basis of minute study of the historical sources and documents of Dubrovnik patrician families the author provides new information concerning the ordering of art objects for the convent of St Clare in Dubrovnik. His research centres on two reliquaries of the head of St Andrew Apostle, one of which has the name of the donor, the Clarissan Priba Ruskova de Sorrento, and the reliquaries of two feet, of St Theodora and St Eustacia, noted as being from the same donor. A comparison of these with the reliquary of St Silvester in Zadar, the work of the Kotor master goldsmiths Melše and Radoslav shows that the Kotor goldsmiths in 1367 only had two rather worn and partly repaired matrices and that a little later the Dubrovnik goldsmiths had unused matrices showing four scenes from the life of Christ. A consideration of fashion and weapons allowed the author to conclude that the work he was studying may be dated late 13th or early 14th century. He considers that the matrices may have been of French provenance bearing in mind the illuminations of French manuscripts of the time found in Croatia and the known links between France and the coast. The author calls attention to the widely practiced exchange of matrices from Zadar to the surroundings of Dubrovnik showing the important interrelationship of medieval cultural centres. Priba Ruskova de Sorrento was among the small number of famous donors in 14th century Croatia of reliquaries made of precious metals, leaving a valuable heritage which has come down through the stormy centuries until today.